

TKANINA Z MASZANU (CHINY, V–III W. P.N.E.) A CELTYCKI SYSTEM ORNAMENTALNY

Sztuka Celtów, tzw. sztuka lateńska (La Tène) w okresie swego szczytowego rozwoju (V–III w. p.n.e.), a na niektórych terenach także w epoce chrześcijańskiej, bazowała przede wszystkim na ornamentcie, schemacie i powtarzającym się motywie. Nie była sztuką przedstawieniową lecz uciekającą od realizmu, symboliczną i abstrakcyjną. Stanowi jeden z najbardziej spójnych w dziejach sztuki systemów ornamentalnych¹⁾. Największy badacz sztuki celtyckiej E. Jacobsthal uważał ją za w pełni wykształcony styl. W *Early Celtic Art* pisze: „Moim zdaniem sztuka celtycka stanowi jedną całość. Twór jednej rasy Celtów”²⁾. W innym miejscu zauważa: „[...] ich sztuka jest pełna kontrastów. Pociąga i odpycha; bynajmniej nie jest prymitywna i prosta; jest wyrafinowana pod względem myśli i techniki, kunsztowna i wirtuozerska, pełna paradoksów, niespokojna, zdumiewająco niejednoznaczna; racjonalna i irracjonalna, ciemna i tajemnicza, daleka od powabnego humanizmu i przejrzystości sztuki greckiej.

---

¹⁾ Generalnie nie ma opracowań poświęconych tylko pogańskiej sztuce celtyckiej. Tradycja sztuki celtyckiej była tak silna, że przetrwała ponad tysiąc lat. Wprowadzenie chrześcijaństwa np. w Irlandii, spowodowało w sztuce zmianę tematu ale nie stylu. Na temat sztuki celtyckiej zob. R.V. Megaw, *Celtic art. From its beginnings to the Book of Kells*, London 1994; S. Moscati (ed.), *I Celti*, Milano 1991; M. Ryan (ed.), *Treasures of Ireland. Irish art 3000 B.C. – 1500 A. D.*, Dublin 1983; *Trésore d'Irlande. Paris Galeries Nationales du Grand Palais 23 octobre 1982–17 janvier 1983*, ed. M. Ryan, M. Cahill, B. Dolan, E.P. Kelly, N. O'Connor, R. O'Floinn, W. O'Sullivan, P.F. Wallace, Paris 1982.

²⁾ P. Jacobsthal, *Early Celtic Art*, Oxford 1944, s. 63.

Jest w niej jednak prawdziwy styl, pierwszy wielki rozdział w dziejach stałych kontaktów, sił z południa, północy i wschodu w życiu Europy”³⁾.

W epoce chrześcijańskiej, tradycja sztuki celtyckiej najbardziej jest widoczna na Wyspach Brytyjskich, szczególnie w Irlandii, której los oszczędził najazdów zarówno rzymskich jak germańskich, pozwalając na kontynuację i rozkwit kultury i sztuki celtyckiej, szczególnie w okresie od V do XI w.. Sztuka manuskryptowa iro – szkocka, rzeźba krzyży celtyckich oraz rzemiosło artystyczne wierne są nieprzedstawieniowej, ornamentalnej i ozdobnej tradycji sztuki lateńskiej⁴⁾.

W niniejszym artykule chciałabym wskazać na podobieństwa stylowe pomiędzy motywami dekoracyjnymi tkaniny z Maszanu i celtyckim systemem ornamentalnym. Ma on być przyczynkiem do dyskusji o kulturowej proveniencji Celtów lub chociażby niektórych aspektów ich sztuki. Już w swej pracy poświęconej wysokim, kamiennym krzyżom celtyckim starałam się wskazać na wschodnie korzenie duchowości celtyckiej w sferze mitologii i symboliki religijnej⁵⁾. O tym, że elementy kultury celtyckiej bliskie są pewnym aspektom wielkich znanych nam kultur Orientu, Indii i Iranu, wiemy dzięki badaniom językoznawców i religioznawców, np. Georgesa Dumézila, Mircea Eliadego czy Claude’a Sterckxa⁶⁾. Badania polskich językoznawców wskazują na Azję Centralną⁷⁾.

---

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ System ornamentalny, mniej lub bardziej wierny pierwowzorom lateńskim znajdziemy m.in. na stronach Book of Kells, Book of Lindisfarne, Ewangeliarzu św. Chada czy relikwiarzach. Zob. też przypis nr. 1 oraz J.J. Sweeney, *Miniatures irlandaise*, Paris 1965; C. Nordenfalk, *Manuscripts irlandaise et anglo-saxons. L'enluminure dans les Iles Britanniques de 600–800*, Paris 1977; K. Csapodi-Gárdonyi, *Iluminowane kodeksy europejskie*, Ossolineum 1983; B. Meehan, *The Book of Kells. An Illustrated Introduction to the Manuscript in Trinity College Dublin*, London 1994; J.G. Merne, *A Handbook of Celtic Ornament*, Dublin 1974; *Making and Meaning in Insular Art. Proceedings of the Fifth International Conference on Insular Art Held at Trinity College Dublin, 25–28 August 2005*, ed. R. Moss, Dublin 2007; R. Ó Floinn, *Irish Shrine and Reliquaries of the Middle Ages*, Dublin 1994.

⁵⁾ R. Bulas, *Symbolo pogańskie na celtyckich krzyżach. Mity, symbole, obrazy*, Lublin 2002.

⁶⁾ Zob. m.in. G. Dumézil, *L'idéologie tripartite des Indo-Européens*, Bruxelles 1953; G. Dumézil, *Le Troisième Souverain. Essai sur le dieu indo-iranien Aryman et sur la formation de l'histoire mythique de l'Irlande*, Paris 1949; G. Dumézil, *Mitra-Varuna, Essai sur deux représentations indo-européennes de la souveraineté*, Paris 1948; A. i B. Rees, *Celtic Heritage. Ancient Tradition in Ireland and Wales*, London 1961; C. Sterckx, *Elements de cosmogonie celtique*, Bruxelles 1986.

⁷⁾ Zob. J. Pstrusińska, *Old Celtic Cultures from Hindukush Perspective*, Kraków 1999. Zob. także *Collectanea Celto-Asiatica Cracoviensia*, red. J. Pstrusinska, A. Fear, Kraków 2000. Od Prof. J. Pstrusińskiej otrzymałam także informację o stosunkowo niedawnym archeologicznym odkry-

Wiosną 1982 r. odkryto w Chinach grób w Maszan, miejscowości położonej 21 km od powiatowego miasta Kianglingu w prowincji Hupei. Datowany jest on na Okres Królestw Walczących (V–III w. p.n.e.)⁸⁾. Odkrycie zawiera 20 sztuk szat, z brzegami obszytymi brokatem⁹⁾. Tkaniny są malowane i haftowane, wielokolorowe (purpura, szkarłat, żółty, błękit, zieleń czern i biel). Pokryte są zgeometryzowanymi wzorami animalistycznymi. Interesująca nas tkanina jest haftowana. Kunstler dostrzega w niej splecione ze sobą smoki, tygrysy i feniksy (il.1)¹⁰⁾. Bliższa analiza tej tkaniny pozwala dostrzec w niej motywy a także metody stylizacji tak dobrze znane sztuce celtyckiej. Obie łączy skłonność do stylizacji i dekoracyjności. W literaturze przedmiotu, tacy badacze jak Ruth i Vincent Megaw uznają się tzw. *Vegetal style* za najwcześniejszy dowód istnienia sztuki Celtów na Wyspach Brytyjskich, popularny także w rejonie Alp¹¹⁾. Styl ten charakteryzuje się silną stylizacją i charakterem kandelabrowym motywów dekoracyjnych mieczy i toporków (il. 3). Podobne cechy wykazuje dekoracja tkaniny z Maszanu.

Przede wszystkim przypomina ona strony dywanowe wczesnośredniowiecznych irlandzkich ksiąg iluminowanych tzw. *carpet page*¹²⁾, czyli stron pokrytych w całości ornamentalnym motywem, najczęściej spiralnym. Mimo, że w obu wypadkach mamy wrażenie plątaniny elementów, w rzeczywistości są to kompozycje oparte na symetrii i porządku np. iluminacja stron książkowych Ewangeliarza św. Chada czy dekoracja kamiennych krzyży celtyckich (np. krzyża

---

ciu na terenie Chin pochówku o cechach wczesnoceltyckich, zob. C. Coonan, *A Meeting of Civilization: The Mystery of China's Celtic Mummies*: The discovery of European corpses thousands of miles away suggests a hitherto unknown connection between East and West in the Bronze Age. Clifford Coonan reports from Urumqi, 28 August 2006 <http://www.independent.co.uk>. Jest tzw. grób mężczyzny z Cherchen znaleziony w piaskach pustyni Taklamakan w regionie Xinjiang (zachodnie Chiny), dziś muzeum prowincjonalne stolicy w Urumqi. Odkopany mężczyzna ma, podobnie jak wojownik celtycki, rudobrzazowe włosy, pełne usta, jasną brodę, ubrany jest w tunikę. Także badania DNA, zdaniem autora artykułu, potwierdzają jego celtyckie pochodzenie.

⁸⁾ Zob. M. Granet, *Cywilizacja chińska*, tłum. M.J. Kunstler, Warszawa 1973.

⁹⁾ O najstarszych tkaninach chińskich zob. M.J. Kunstler, *Sztuka Chin*, m.in., s. 65–67.

¹⁰⁾ M.J. Kunstler, *Sztuka Chin...*, s. 67. Zob. też K. Zapolska, *Zwierzęta w haftowanych tkaninach dalekowschodnich*, w: *Sztuka Dalekiego Wschodu. Studia*, red. J. Malinowski, Warszawa 2008, s. 29–37.

¹¹⁾ R. i V. Megaw, *Celtic Art. From its Beginnings to the Book of Kells*, London 1994, s. 192–222. Na temat tego stylu zob. V. Kruta, *Remarques sur l'apparition du rinceau dans l'art celtique*, „Études Celtiques” 1974, nr 14, s. 21–30.

¹²⁾ Na temat *carpet page* zob. B. Meehan, *The Book of Durrow. A Medieval Masterpiece at Trinity College Dublin*, Dublin 1996, s. 51–73.

śś. Patryka i Kolumby z Kells w Irlandii, il. 2)¹³. Charakter całości tkaniny z Maszanu przywodzi także na myśl spiralne kompozycje dekoracji luster celtyckich i przedmiotów rzemiosła artystycznego (il. 3)¹⁴, czy stronę ornamentalną zawierającą inicjał Chrystusa, tzw. Chi-Ro page z Book of Kells (il. 6–7)¹⁵. Po drugie, bliżej nieokreślony motyw zwierzęcy (ptak?) został rozciągnięty i przypomina raczej wstęgę lub ciało węża. Zabieg „rozciągnięcia” był popularny w ornamentyce pogańskiej sztuki celtyckiej, a także, od VII w. w chrześcijańskiej sztuce tzw. hiberno-saksońskiej (celtycko-germańskiej), insularnej (il. 8)¹⁶.

Innym elementem łączącym omawiane zabytki jest zestaw kilku powtarzających się motywów. Dominującym akcentem opisywanej tkaniny jest motyw czaszki. Można go wprowadzić zidentyfikować jako taoti, jeden z najbardziej tajemniczych motywów dekoracyjnych sztuki chińskiej (il. 4)¹⁷. Jednak przywodzi on także na myśl wszechobecny w sztuce celtyckiej motyw tête coupée (motyw ściętej głowy) czy motyw czaszki¹⁸. Na tkaninie z Maszanu widzimy także, wręcz klasyczne dla świata celtyckiego, drobne motywy ornamentalne: pelty, inaczej tarczy (il. 5, 6, 7) i triskele, czyli kompozycję trzech spirali (il. 4, 5, 6). Na tkaninie pojawia się także głowa ptaka z ostro zakończonym dziobem (il. 5) długo dominujący motyw zwierzęcy celtyckiego repertuaru dekoracyjnego na Wyspach Brytyjskich. Najlepszy przykład to tzw. Petri crown, brązowy

¹³ C. Nordenfalk, *Manuscripts irlandaise et anglo-saxons. L'enluminure dans les Iles Britanniques de 600–800*, Paris 1977, 76–84; H. Roe, *High Crosses of Kells*, Dublin 1988; H. Richardson, J. Scarry, *An Introduction to Irish High Crosses*, Dublin 1990, s. 106–112.

¹⁴ Zob. I.M. Stead, *Celtic Art in Britain Before Roman Conquest*, London 1997, il. 56–57; I. Stead, K. Hughes, *Early Celtic Designs*, London 1997. Motywy quasi spiralne widzimy także na metalowych naczyniach epoki brązu w Chinach, epoki Czou (ok. XI–X w.), zob. P. Trzeciak, *Sztuka Chin*, [w:] *Sztuka Świata*, t. 2, Warszawa 1999, s. 310, 313; *Historia. Od Prehistorii do cywilizacji na kontynentach pozaeuropejskich*, red. L. Serafini, Kraków 2007, s. 645.

¹⁵ F. Henry, *The Book of Kells. Reproductions from the Manuscript in Trinity College Dublin*, Dublin 1977.

¹⁶ Zabieg ten jest szczególnie widoczny na iluminowanych stronach Book of Lindisfarne, zob. M.P. Brown, *The Lindisfarne Gospels. Society, Spirituality and the Scribe*, London 2003; A. Meehan, *Celtic Design. Animal Patterns*, London 1992.

¹⁷ Na temat motywu Taoti (t'ao-t'ie) zob. M.J. Kunstler, *Sztuka Chin*, Warszawa 1991, s. 35–38; B. Łakomska, *Rytualne znaczenie wyrobów z brązu i jadeitu w starożytnych Chinach*, [w:] *Sztuka Dalekiego Wschodu. Studia*, red. J. Malinowski, Warszawa 2008, s. 11–19. L. Kesner, *The Taotie reconsidered: Meaning and Functions of Shang Theiomorphic Imaginery*, „Artibus Asiae” 1991, t. 51, nr 1/2, s. 29–53.

¹⁸ Zob. F. Benoit, *Le symbolisme dans les sanctuaires de la Gaule*, „Latomus” 1970, nr 105, s. 24–29; A. Reinach, *Les têtes coupées et les trophées en Gaule*, „Revue Celtique” 1913, nr 34, s. 38–60.

przedmiot nieznanego przeznaczenia (II w.), słynny relikwiry irlandzkiej świetności. Pokryty jest dekoracją złożoną z samych głów ptasich¹⁹.

Przedstawiona wyżej hipoteza o możliwości istnienia powiązań artystycznych między Celtami i Chinami oraz Azją Centralną może być dziś uznana za ryzykowną. Jednak w kontekście badań interdyscyplinarnych (mitologia, religia, symbolika) nabiera ona wiarygodności. Omawiany tu temat jest oczywiście jedynie przyczynkiem do dyskusji i ma skłaniać do badań na temat elementów chińskich, bądź wywodzących się z sfery oddziaływania chińskiej kultury, w sztuce i mentalności celtyckiej. Pierwszym przyczynkiem do tego toru badań było moje wystąpienie na międzynarodowej konferencji organizowanej przez European Society for Central Asian Studies pt. „Central Asia: The Local, the Regional and the Global” w Krakowie w 2005 r. z tematem *Celtycka Homilia z Cambrai (VII w.) i antyczna azjatycka symbolika kolorów*²⁰. Źródła chińskie były tam głównym odniesieniem porównawczym. Symbolika kolorów zawarta w irlandzkiej homilii, studiowana także przez religioznawców i historyków kultury²¹ ma bowiem wiele wspólnego z starożytnym chińskim systemem pięciu żywiołów, które podporządkowano porom roku, cnotom, smakom, kierunkom świata i kolorom²². Na systemie żywiołów i kolorów oparto w Chinach sposób sprawowania władzy²³.

Z pewnością ewentualne kontakty między Celtami oraz ludami Azji Centralnej miały miejsce we wczesnym okresie, czyli w czasie panowania dynastii Czu (Zhu, XII w. p.n.e. – III w. p.n.e.). Miała ona fundamentalne znaczenie dla kultury Chin i chińskiej cywilizacji. W tym czasie powstały podwaliny pod główne nurty w filozofii, nastąpił kluczowy rozwój pisma, rozwój technik

¹⁹ *Trésors d'Irlande. Paris, Galeries Nationales du Grand Palais 23 octobre 1982–17 janvier 1983*, Paris 1982, 124–126.

²⁰ Zob. R. Bulas, *The Celtic Cambrai Homily (7th Century) and Ancient Asian Chromatic Symbolism*, [w:] *Central Asia: The Local, the Regional and the Global, ESCAS, 12–14 september 2005, Kraków UJ*, Cambridge Press (w druku).

²¹ C. Stercx, *The Three Irish Martyrdoms*, „Journal of Indo-European Studies” 1981, nr 9, s. 329; P.P. O’Neil, *The Background to the Cambrai Homily*, „Ériu” 1981, nr 32, s. 146–48; C. Stancliffe, *Red, white and blue martyrdom*, [w:] *Ireland and Mediaeval Europe. Studies in memory of Kathleen Hughes*, ed. D. Whitelock, R. McKitterick and D. Dumville, Cambridge 1982, s. 21–46. C. Stercx, *Le roi blanc, le roi rouge et le roi bleu*, „Zeitschrift für celtische Philologie” 1997, nr 49–50, s. 837–846.

²² M. Kaltenmark, *Lao Tseu et le taoïsme*, Paris 1965, s. 155–159; A.K. Seidel, *La Divinisation de Lao Tseu dans le taoïsme des Han*, Paris 1969, s. 34–38; M. Granet, *Religie Chin*, tłum. J. Rozkrut, introduction. G. Dumézil, Kraków 1997, s. 90–95.

²³ M. Granet, *op.cit.*, s. 91–92, 98.

wytopu żelaza i brązu. Istnieje szeroka dyskusja nad pochodzeniem tej dynastii. Popularność szamanizmu, charakter wczesnego systemu wierzeń wspólny dla mieszkańców stepów południowej Syberii oraz dominujący czynnik mongolski w genach ludności dynastii Czu, wskazuje m.in. – zdaniem Johna Majora – na mongolskie pochodzenie tej dynastii²⁴). Dynastia ta niosła z sobą elementy szamanizmu, które znalazły później odbicie w pewnych aspektach taoizmu oraz alchemii chińskiej. Właśnie w taoistycznej medytacji i w alchemii znajdziemy odbicie znanej z celtyckiej homilii symboliki kolorów²⁵).

Irlandię i Chiny łączy także żuraw, niezwykle popularny zarówno w symbolice religijnej jak w sztuce. Ze względu na swój styl życia pojawia się on w mitologii irlandzkiej w kontekście symboliki przemiany i odrodzenia a na stronach manuskryptów irlandzkich (Ewangeliarz św. Chada, Book of Lindisfarne) w kontekście z Chrystusem i symboliką Ukrzyżowania²⁶). W Chinach podobnie, ze względu na śnieżnobiałą barwę upierzenia, stał się w alchemii taoistycznej symbolem czystości a jego cynobrowy czubek – oznaką siły życia. W taoistycznej filozofii dążenia do długowieczności stał się jej symbolem, a kolor cynobru używanym w alchemii eliksirem²⁷). W mitologii białe żurawie zamieszkiwały Wyspy Nieśmiertelnych²⁸). Białe żuraw jest także tematem, który często pojawia się w dekoracji chińskich szat epoki nowożytnej, np. na szatach liturgicznych dynastii Ch'ing (1644–1911)²⁹).

W starożytnych Chinach oraz w taoizmie – podobnie jak w świecie celtyckim – natura stanowi paradygmat wszelkich przejawów życia. Pory roku, pory dnia, przyroda jako niewyczerpany rezerwuar życia – stanowią w Chinach

²⁴) Zob. J.S. Major, *Research priorities in the study of Ch'u religion*, „History of Religion” 1978, 17, nr 3–4, s. 226–243.

²⁵) A.K. Seidel, *La Divinisation de Lao Tseu*, s. 54–5. M. Kaltenmark, *Lao Tseu et le taoïsme*, s. 177–88; A.K. Seidel, *La Divinisation de Lao Tseu*, s. 56, przypis 3 i 57.

²⁶) C. Nordenfalk, *Manuscrits irlandaise et anglo-saxons. L'enluminure dans les Iles Britanniques de 600–800*, Paris 1977, s. 19, 23, 26.

²⁷) M. Eliade, *Alchemia azjatycka*, tłum. I. Kania, Warszawa 1999, s. 16–19; M. Eliade, *Historia wierzeń i idei religijnych*, tłum. Tokarski, vol. II, Warszawa 1988, s. 278; J.H. Maspero, *Taoïsme et les religions chinoises*, Paris 1971, s. 91, 546–547; M. Kaltenmark, *Lao Tseu et le taoïsme*, s. 158.

²⁸) W. Eberhard, *Symbole chińskie. Słownik, obrazowy język Chińczyków*, tłum. Renata Darda, Kraków 1996, s. 313–314 (Żuraw), s. 170–171 (Nieśmiertelni); J. Berthrong, *Medrcy i nieśmiertelni: religie Chin*, [w:] *Religie Świata. Przewodnik encyklopedyczny*, tłum. M. Stopa, Warszawa 1996, s. 245–246.

²⁹) S. Cammann, *Cosmic Symbolism of the Dragon Robes of the Ch'ing Dynasty*, [w:] *Art and Thought. Issued in honour of Dr. Ananada K. Coomaraswamy*, ed. K. Bharatha Iyer, London 1947, s. 129.

pierwszą filozofię a w celtyckiej Irlandii główny temat poezji, mitologii, „mieszkanie duszy”. Fragmenty *Tao te king* mają wiele wspólnego z poezją natury w Irlandii wczesnośredniowiecznej. Wprawdzie pierwsze mają charakter filozoficzny a drugie opisowy, w obu jednak natura jest podstawą bytu.

Niebo jest odwieczne
I ziemia jest równie stara.
Ponieważ świat istnieje
Nie własną mocą,
Wciąż może trwać. [...].
Przed powstaniem Ziemi i Nieba
Już istniało nieokreślone,
Ciche, odległe i samotne,
Niezmienne i niezawodne...³⁰⁾

Maj

Czas maja, dobra pora; doskonała jego postać;
Czarny ptak śpiewa piękną pieśń pod koniec dnia.
Mały, niski strumień niesie lato, chyże stado zmierza ku wodzie
A wrzosiec rozpościera na bagnach swoje długie włosy.
Rozkwita lekka biel bawełnianych traw [...].
Harfa lasu gra melodię; jej muzyka niesie całkowity spokój.
Kolor lokuje się na każdym wzgórzu a mgiełka na jeziorze [...].
Szalony ogień pędzących koni zwartą czeredą tworzy się wokół[...].
Pora majowa ma spokojną, wspaniałą postać³¹⁾.

Autor nieznaną IX–X w.

Celtycki świat z taoizmem łączy także specyficzny stosunek do kobiety i kobiecości. Taoizm postrzegał kobiecość jako „tajemniczą bramę między niebem a ziemią”, w świecie celtyckiej Irlandii kobiety przybywają z Ziemi Kobiet, z Ziemskiego Raju, w którym nie ma śmierci, choroby i starości:

³⁰⁾ Lao tsy, *Droga*, z j. angielskiego tłum. M. Fostowicz-Zahorski, Wrocław 1993, s. 13, 31; Lin Yutang (ed., transl.), *The Wisdom of Laotse*, New York 1948, s. 64 (Nature); Lao Tseu, *Tao Te King. Le Livre du Tao et de sa vertu*, Collection Taoïsme, Lyon 1961, s. 27, 46.

³¹⁾ Tłumaczenie na j. angielski Kenneth Hurlstone Jackson [w:] idem, *A Celtic Miscellany. Translations from Celtic Literatures*, New York 1982, s. 63–64. Tłumaczenie z języka angielskiego R.M. Bulas.

The Valley Spirit never dies.
 It is the Mysterious Female.
 And the Doorway of the Mysterious Female
 Is the base from which heaven and Earth sprang³²⁾.

[...] Klarowne morze przemierza na łodziach mnóstwo ludzi. Płyną ku ziemi, do jaśniejącego kamienia, z którego wydobywają się setki piosenek.

Przez długie wieki tłum śpiewa wesołą melodię. Muzyka pęcznieje dzięki śpiewom setek chórów. Oni nie oczekują upadku ani śmierci. [...].

Gdy rozbrzmiewa dźwięk muzyki i śpiew małych ptaków, z wzgórza Imchuiun przybywa oddział kobiet na pole gier.

Wolność i zdrowie przybywa na ziemię, otoczoną echem śmiechów. Wraz z czystością na równinę Imchuiun przybywa nieśmiertelność i radość.

Nie ułoń na dnie lenistwa, nie pozwól by przygniotło cię oszołomienie, rozpocznij podróż poprzez czyste morze, by sprawdzić czy dotrzesz do Ziemi Kobiet [...].

*Iryjski autor nieznany, VII–VIII w.*³³⁾

Zasygnalizowane wyżej mitologiczne, religijne oraz dotyczące symboliki paralele między kulturą celtycką i chińską mają służyć wzmocnieniu tezy o możliwości istnienia także wspólnej tradycji artystycznej między nimi. Tkanina z Maszanu wydaje się być dobrym przykładem potwierdzającym tę hipotezę. Artykuł ten jest swego rodzaju wprowadzeniem do problematyki, która pojawi się w szerszym zakresie w przygotowywanej książce.

³²⁾ H. Welch, *The Parting of the Way: Lao Tzu and the Taoism Movement*, Boston 1957, s. 7.

³³⁾ Tłumaczenie na j. angielski Kenneth Hurlstone Jackson w: idem, op.cit., s. 173–174. Tłumaczenie z języka angielskiego R.M. Bulas; Zob. też, *Obraz natury we wczesnośredniowiecznej poezji iryjskiej*, „Roczniki Humanistyczne” 1999, T. XLVII, z. 4, s. 49–55.

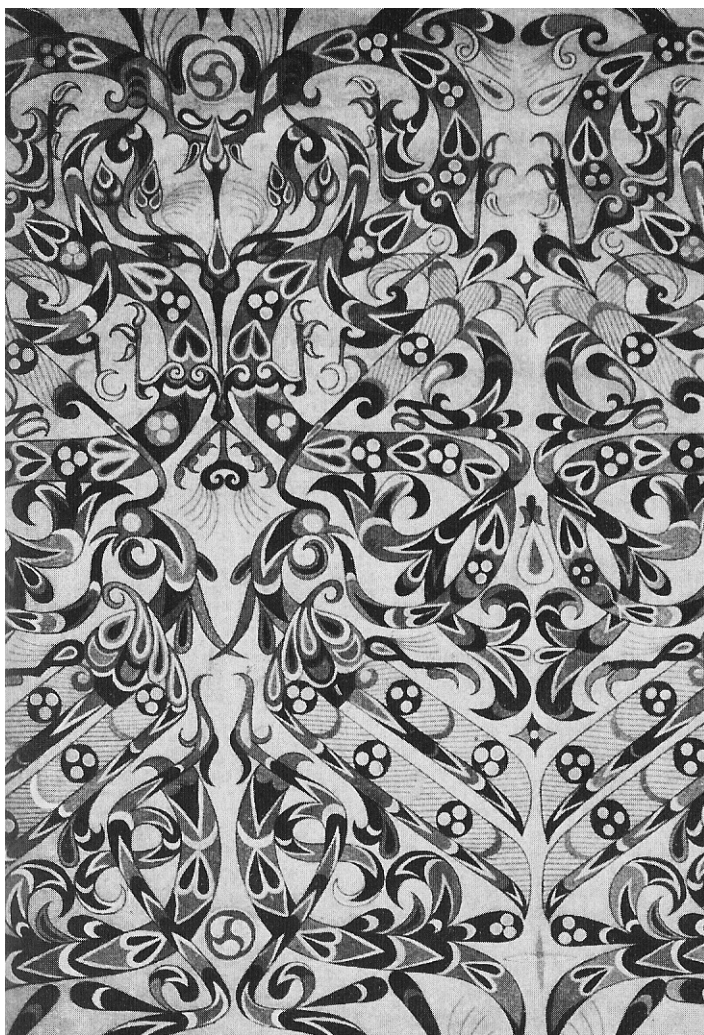
SUMMARY

Ryszarda Maria Bulas

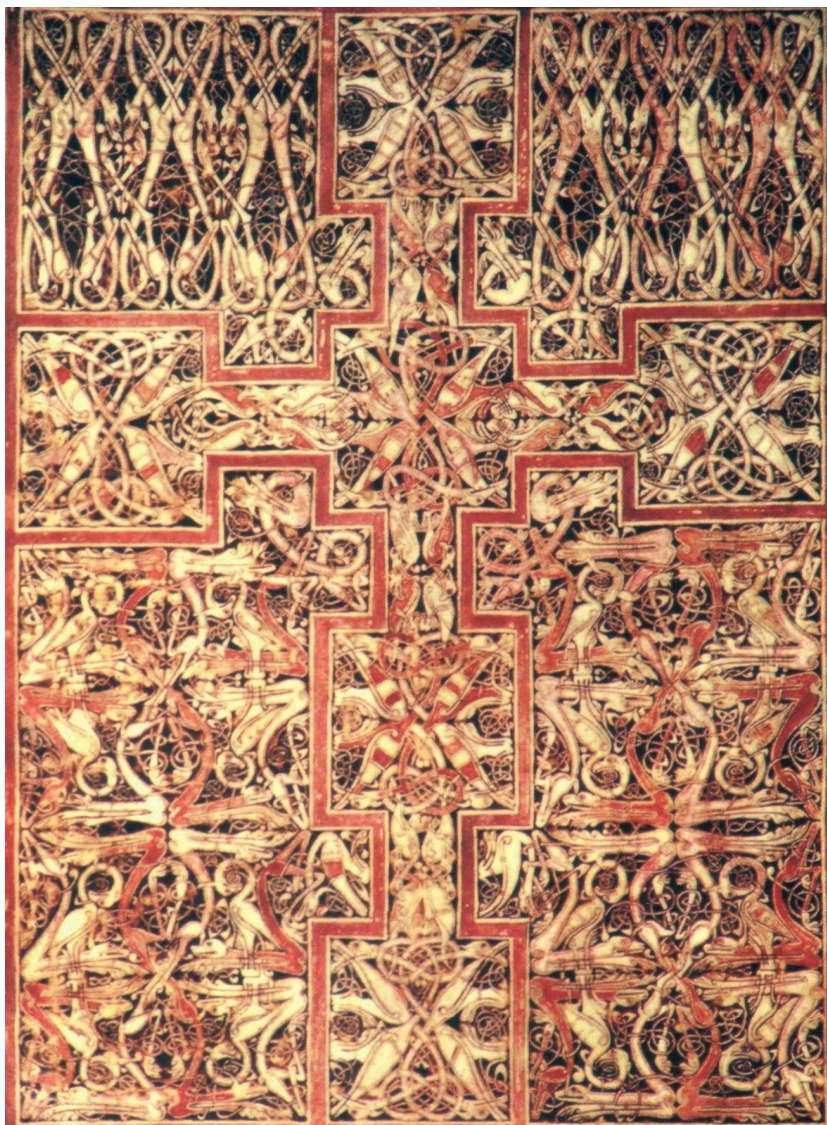
IRELAND AND CHINA.

TEXTILE FROM MASHAN (FIFTH TO THIRD CENTURY BC, CHINA)
AND THE CELTIC REPERTOIRE OF ORNAMENTATION

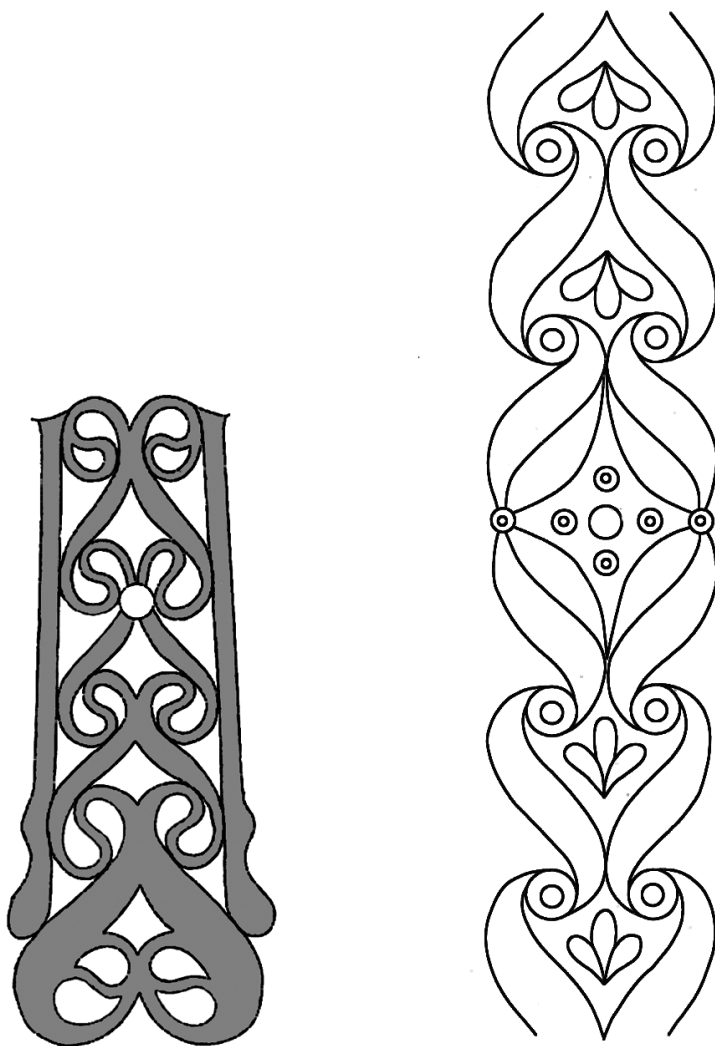
In a short article the author presents the hypothesis that certain aspects of Celtic Art has Chinese origin. She compares the decoration of textiles found in 1982 in Mashane, province of Hupei in China with the Celtic system of ornamentation, known from books illumination, sculptures of Celtic crosses and metal products. Among the motifs known to Celtic art she indicates: skulls, tête coupe, pelts, spirals and triskeles. The author also indicates the similarities in the field of color symbolism, animal symbolism (crane), the special role of women and femininity, and Nature (on the basis of philosophy and poetry) in both cultures.

Il. 1. Tkanina z Maszanu, V–III w. p.n.e., M.J. Kunstler, *Sztuka Chin*, Warszawa 1991, il. 58.

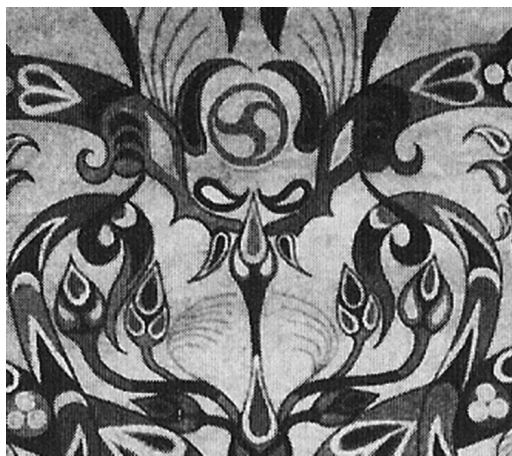

Il. 2. Ewangeliarz św. Chada, VII/VIII w. wstępowe ujęcie motywu zwierzęcego, symetryczna kompozycja plecionki ornamentalnej, według: C. Nordenfalk, *Manuscripts irlandais et anglo-saxons*, Paris 1977, il. 26.

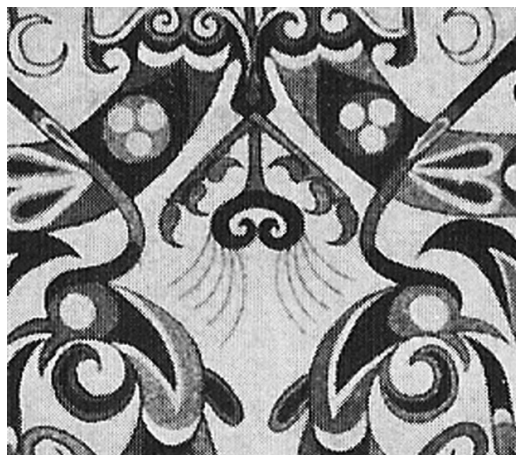

Il. 3. Motywy spiralne z metalowego pasa, V w. p.n.e. według: I. Stead, K. Hughes, *Early Celtic Designs*, London 1997, rys. 16.

Il. 4. Tkanina z Maszanu, V–III w. p.n.e. Motyw czaszki, triskele i spiral, fragment il. 1.

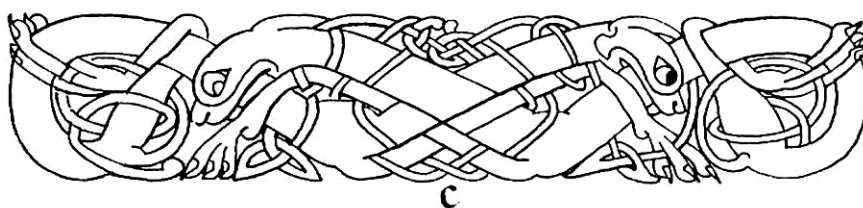
Il. 5. Tkanina z Maszanu, motyw pelty, spiral, głowy ptaka, fragment il. 1.

Il. 6. Book of Kells, pocz. IX w.. Motyw świętej głowy, triskele, motyw trąbkowy, według: C. Nordenfalk, *Manuscripts irlandais et anglo-saxons*, Paris 1977, fragment il. 44.

Il. 7. Book of Kells, motyw triskele, pelty, motyw trąbkowy, według: C. Nordenfalk, *Manuscripts irlandais*, fragment il. 44.

Il. 8. Book of Kells, według: A. Meehan, *Celtic Design. Animal Patterns*, London 1992, fig. 89.

